

Fordított evolúció? Sportos véleménycsere egy bigott tanárral

– közli Ozsváth Sándor –

Pár hónapja, mikor öreg számítógépet korszerűbbre cseréltem, s múlt esztendők hordalékából megpróbáltam átmenteni az értékesebb, megőrzendő írásokat az újra, furcsa címre akadtam: Fordított evolúció? Nem emlékeztem rá, kérdőjelet meg egyébként sem szoktam címben használni, ezért végigfuttattam a szöveget. Meglepetésemre, az ötödik oldal alján elhunyt barátom, Tar Sándor neve szerepelt, a mű pedig egy – a közben szintén túlpartra távozott Rác T. Jánossal írt – „négykezes”!

Tart sokáig csak írásaiból ismertem. A rendszerváltás környékén sodródtunk egymás mellé, majd ismeretségünk barátsággá mélyült, s utóbb már heti gyakorisággal találkoztunk, újságíró barátunkkal hármásban mulatva az időt. Ha már nálam voltak, ebédre-vacsorára is itt ragadtak, kiadós esők után meg tőlem indultak gombászni a gúti erdőbe, hogy zsáknyi zsákmánnyal térjenek meg – aztán gombát ettünk gombával hétszámra.

Tar Sanyi máskor is meglátogatott, olvasnivalót hozott-vitt, vagy egyszerűen csak baráti társaságra vágyott. Ha sürgős írnivalója akadt, igénybe vette számítógépetem – így történhetett ez az alábbi írás esetében is, a mentés dátuma szerint 2003. október 25-én. Tar akkoriban a fiktív interjú műfajával kísérletezett, ily módon szerette volna megidézni NDK-s éveit, ottani nevelőtanári élményeit.

Meghatódva idézem fel azt a 2003-as szombati napot, amikor eltávozott barátaim – előttem sosem említett – írása született.

(O. S.)

Egyetlen tömbből való ember. Gubicza Antal „tömbösödésének” a magyarázata az, hogy emberpalántává eszmélése óta szerelmes. Nevezetesen a testkultúrába habarodott bele. Köszöni szépen, ő most, 60 esztendőös fejjel és testtel is jól van, ám esküdt és választott elhivatottságának állapotát legalábbis aggályosnak tartja. Magyarán az fáj neki, hogy mifelénk alig mozog a nép.

– Tanár úr, az úgynevezett tömegsport nálunk már-már agonizál. Miért?

– A kifejezést felejtjük el még úgynevezett formájában is. Aki tömeget markol, az levegőt fog. Én inkább a mindenki sportjának az üdvösebb állapotáért lármázom. Ez

korábban létezett, de vajon miért tűnt el? A régi Hellaszban szabad emberként sem lehetett teljes értékű polgár az, aki nem futott, nem úszott, birkózott vagy nem vetett diszkoszot. Jó, hogy megvolt ennek a maga harcias oka is, de tény, hogy olimpiák hosszú sorozata épült erre az akkor közmegegyezéssel befogadott elvre. De ne menjünk olyan messzire az időben: amikor én még kis srác voltam, százezreket mozgattak meg a sportparádék, iskolai és üzemi bajnokságok, szpartakiádok. Bár ezek csak évi néhány alkalmat kínáltak, ám a látványtervezett eseményekre a selejtezőkön, a próbákon azért fel is kellett készülni. Persze, az ilyesfajta nagyrendezvények összetoborzásának is megvolt a maga militáns oka, hiszen tartott a hidegháború, s különben is, az elvtársak a díszpáholyból szerettek az erőt sugárzásban, az uniformizált mozgásban gyönyörködni. A mai gyengélkedés egyik fő oka az, hogy a régi szervezési eszközök – szerencsére – ma már nem működnek, az újfajta készítés viszont még nem alakult ki. Ez leginkább a diáknemzedékre bír káros hatással, ugyanis az egyéni fejlődésnek vannak meghatározott szakaszai, amelyeket kihagyva, később már nemigen lehet pótolni a mulasztást.

– Ön testnevelő tanár. Netán hazabeszél?

– Nem, a helyzet beszél ide. Miközben az oktatási tárca és az iskola tantervgyárrá vált, a különböző reformok, módosítások és feszítések szinte minduntalan a készségi tárgyak, köztük a testgyakorlás rovására történnek. Gondolja végig: egy olyan korszakban hagynak meg sok helyütt heti másfél-két óracska a testnevelésre, amikor sok gyereknek az iskola az egyetlen hely, ahol mozgásra készítetik. Már amennyire lehet, mert mondjuk, a tatai Árpád gimnáziumban, jóllehet engem ilyen ügyekben szőrös szívű, elzárkózó tanárként ismernek, 640 diákból 110 a teljesen vagy részlegesen felmentettek száma, és az ember gyakran tehetetlen, mert manapság nem túlzottan bonyolult feladat tökéletes orvosi felmentést beszerezni. Nem hinném, hogy az említett arányok túl sok helyen alakulnának kedvezőbbben. Az ilyen fékezett habzású testnevelés eredője aztán, hogy a fiúk bő harmada alkalmatlan a ma már különben is röpké szolgálatra – egy olyan tekintetben operetthadseregben, ahol már az egy-két kilométerre fekvő lőtérre is gépjárművel vonulnak ki. S tovább: láttam kislányt egy megállónyi „távért” buszra szállni, s egy másik, szemlátomást makkegészséges, csinos bakfist a budai irodaházban egyetlen emeletnyit – lefelé! – liftezni, talán attól félt, hogy gyalog „lépcsőhurutot” kapna. Márpedig az emberi evolúció történetéből is tudjuk, hogy azok a testrészek, amelyeket folyamatosan nem használunk, az idők során visszafejlődnek. Nem akarom elpoénkodni ezt a szomorú problémahalmazt, de ad absurdum megtörténhet, hogy kései utódunk csak azért nem mászik vissza majd a fára, mert felfelé nem megy.

– Már megbocsásson, de az is evolúció, mégpedig magasabb rendű, hogy az informatikai társadalom terhelése, teljesítménykényszere, illetve a hozzá kötődő oktatási-

tanulási követelményrendszer okosabbá teszi az újabb nemzedékeket. Valamit valamiért, nem?

– Igen, de a szép új világért valamit előzetesen már oda is adtunk. Mi, vidéki gyerekek annak idején fizikai munkát végeztünk, kézikocsit vonszoltunk és gyalog mentünk négy kilométerre tőköt szerezni. Ilyesmi már alig van, ami önmagában még nem volna baj, sőt. A gond ott van, hogy nem lett helyette más, olyasmi, ami a modern világ újfajta ártalmainak az ellenszere. Az alkalmi vagy nyári diákmunka az általában zárt terekben, kevésbé lehet az. Tudatos személyi testgyakorlás híján a tévé vagy a számítógép képernyője előtt folytonos ücsörgésből nem annyira okosodás, mint inkább vidiótízmus, és előbb-utóbb valamilyen szembaj is származik. Legjobb barátom, aki számítógépes cégeket működtet, nem hogy elnézi, hanem egyenesen ösztönzi, hogy ha csak nem tombol különösebb hajrá, fiatal munkatársai igenis „szökjenek le” biciklizni, kocogni vagy golfozni. Az ő profitja ezért a frissebb, kreatívabb munkaerő, amely teljesítményben legalább duplán hozza vissza a mozgásra fordított időt, hiszen tudjuk, hogy friss oxigén-utánpótlás híján a legpengébb agy is elfárad. Igaz: az ember akkor is megfogam, megszületik, felnevelkedik, tanul és dolgozik, ha úgy hagyják, ahogy meglett, mert a gének, a hormonok teszik a dolgukat. Ám a személyiség kialakulásának nemcsak szellemi, hanem jellembeli és fizikai vonulatai is vannak, ezekből együtt áll össze az ember, akinek igazán nem lenne mindegy, miként felel meg e mindhárom tekintetben túltelheléses kor követelményeinek. Mellesleg a szüleinek sem, mivel lehet, hogy idősebb korukban ők szorulnak rá majd az utódok támogatására. Akik viszont megfelelő kondíció híján ezzel aligha tudnak megbirkózni ebben a hajtós világban, amelyben sokan lázas betegen is bevánszorognak dolgozni, mert félnek, hogy máskülönben állásvesztés lesz a vége. Ilyen tekintetben a helyzetkép azért aggasztó, mert a történet nem tegnapról datálódik, hanem már legalább a második satnyább nemzedéknél tartunk.

– Úgyis kimondja, inkább megelőzzük: a további satnyulással szemben különböztetett felelősséget, olykor felelőtlenséget hordozó szülői ház szemléletváltozása nélkül az iskolai testnevelés csak félkarú óriás, illetve időnként törpe. Lát-e esélyt a kedvező irányú változásra?

– Nézzék, engem megszállottként ismernek, aki egyenként igyekszik ellent állni a felmentési megkísértéseknek. A megkísértő szülőknek azt szoktam mondani, hogy nem tragédia, ha esetleg kicsit ügyetlenebb csemetéjük amúgy színjeles bizonyítványába egy „tesi” négyes is becsúszik. Attól még tovább tanulhat és nagyobb esélye lesz elkerülni azt a tipikusan egyetemista, főiskolás kimerültségi betegséget, amely a vizsgahajrában hetekre bezárt fiatalokat ledönti az olvasótermi székről és sokan még kórházba is kerülnek miatta. Az amerikai egyetemek példáját szoktam idézni, amelyekben délutánra kiürülnek a tantermek és megtelnek a sportpályák. Ugyancsak kedvenc, mert

színigaz érvem fiúgyermekek esetében, hogy férfinak lenni nemcsak ivari kérdés, és a sport az, ami segít kihozni a férfit a kamaszból. A leányok szüleinek meg azt mondom, hogy a torna, a testedzés varázsolja elő a bakfisból a bájt, a kecsességet, a vonzó mozgást, egyszóval a nőt, ilyen célra a diszkózás kevésbé alkalmas. Ultima ratióként pedig jön a sokkpszichológia, miszerint ha futball-labda, bemelegítő vagy sportcipő helyett is minduntalan inkább fagyira adnak pénzt a gyerekeknek, akkor az hosszú távon részben drágább, részben pedig a széltől is óvott későbbi gyenge felnőtt alakjában a fagyfalt majd visszanyal. Más kérdés aztán, hogy mindezt mindenki megérti-e. Engem e miatt az elővarázsolási teóriám miatt mindenestre elneveztek már az utolsó sámánnak. Sőt olyat is mondtak már rám, hogy na, megint jön az izzadt arcú örült testnevelő a léceivel lefelé a tatabányai Turultól. Ugyanis 30 esztendeje szervezem a diáksítáborokat, és az első csúszkálásokat és orra eséseket nem muszáj föltétlenül mindjárt Ausztriában átveszteni, ahová egyébként 80-120 fiatallal minden évben elmegyünk. Nos, nyugodtan sámánozhatnak és örülhetnek engem és a hozzám hasonlóan bigott testnevelőket, ha közben a személyes példa nyomán mind több emberben éled fel a sportpálya, illetve a hasonló életpálya iránti belső vonzalom.

– Ilyen tekintetben igazán nem rossz az egyéni statisztikája. Diákok ezrei, sportolók százai, köztük válogatottak, olimpikonok kerültek ki a keze alól, és több mint száz korábbi tanítványa lett testnevelő tanár. Akkor hát mitől az örökös elégedetlenség? Hiszen a hazában szertenézve azért látni, hogy a „bigottak” tevékenysége nyomán azért csak mocorognak az emberek.

– Ha már teljesen elégedett leszek, akkor majd leszálok a szerről, mert kegyelmi állapotban a legmagasztosabb célért sem lehet bezsongani. Meg aztán, ha valaki országosan fel tudná ezt mérni, valószínűleg kiderülne, hogy a pályákon zömmel mindig ugyanaz a tíz százalék mutatja magát. Azért van így, mert hiába a sokfajta esemény, ha az egész még mindig nem állt össze egy koherens rendszerré. Az osztó és visszaosztató állam önmagában öröndetes leépítése a mindenki sportjának intézményes támogatását is gyengíti. Pedig ha nem áldozunk intézményesen is az össznépi testkultúrára, akkor néhány évtized múltán többszörösen fizetjük meg ezt táppénzben, egészségügyi többlet-ráfordításokban, korai nyugdíjban a berozsdásodott végtagok és a terjedő depresszió miatt. Vannak, és mindig lesznek közkiadások, amelyeket egyszerűen nem lehet lenyelni, vagy ha megpróbáljuk, akkor fájdalmasan nagy lesz a későbbi számla. A közérdek az, hogy a gyermek- és ifúságpolitika, a sportirányítás és a szépen cseperedő módosabb vállalkozói réteg lássa be: elesett és szomorú emberek helyett sokkalta jobb egészséges és vidám polgárokat látni és velük dolgozni.